

JUBILEA

K NEDOŽITÝM SEDMDESÁTINÁM JAROSLAVA BAUERA

V letošním roce by se dožil sedmdesáti let profesor slavistiky Filozofické fakulty MU Jaroslav Bauer (* 5.4.1924). Shodou okolností je tomu letos zároveň pětadvacet let od jeho smrti (4.1.1969). Osud mu vymezil necelých 45 let života. Odečteme-li z nich léta nutná k studiu a k vědecké přípravě, zbývá poměrně jen málo času pro vlastní tvůrčí badatelskou práci. A přesto zanechal Jaroslav Bauer za sebou stopu tak výraznou a trvalou, že je dodnes v slavistickém světě uznáván a citován jako autorita v oblasti historické, historickosrovnávací a porovnávací syntaxe slovanských jazyků.

Měl velké lingvistické nadání, měl i výborné učitele (J.Kurz, V.Machek, Fr.Trávníček, A.Kellner, a nepřímo i B.Havránck), ale především vynikal úžasnou pracovitostí a cílevědomostí. Vybaven teoretickometodologickými podněty českého funkčního strukturalismu, získal houževnatým materiálovým studiem důkladný přehled o syntaktických systémech slovanských jazyků a o jejich vnitřních vývojových tendencích, zvl. v oblasti souvětí; hluboko pronikl do skladby jazyka staroslověnského, vědom si nutnosti zkoumat staroslověnské texty v porovnání s identickými texty latinskými a zvláště řeckými.

Životním cílem Jaroslava Bauera bylo napsat syntetické dílo o historickosrovnávací a porovnávací syntaxi slovanských jazyků. Svědčí o tom výbor z jeho statí Syntactica slavica (Brno 1972), pořízený posthumně jeho manželkou paní M. Bauerovou a jeho spolupracovníky, v němž je z uspořádání Bauerových studií názorně vidět, jak postupně, ale programově a promyšleně směřoval k uskutečnění svého záměru. V studiích teoretickometodologické povahy vytyčuje základní postuláty, problémy a specifika historickosrovnávacího studia syntaxe slovanských jazyků, zamýšlí se nad možnostmi rekonstrukce praslověnského syntaktického systému, koriguje tradiční výklad hypotaxe z parataxe, snaží se i v diachronii odlišit jevy centrální od periferních aj.

V konkrétních statích věnuje (vedle staré slověštiny) pozornost hlavně lužické srbštině, polštině, bulharštině a ruštině. Cenné jsou zvláště jeho studie o původu spojek z příslovců, citoslovců a relativ; napsal pojednání o spojkových heslech v Slovníku staropolském. Mnohé jeho historické stati, zvl. o obsahových větvích a o vývoji vět vztahných v slovanských jazycích, nebyly dosud překonány, ba ani korigovány.

Za svůj krátký život stihl Bauer syntetizovat své pronikavé sondy a názory na historii slovanské syntaxe v jedinečné monografii Vývoj českého souvětí. Vyložil v ní vývoj souvětých typů od nejstarší češtiny až do současnosti, a to i typů para-

taktických. Tato práce je nejen základním dílem o poznání vývojových procesů v češtině, ale zároveň i metodologickým návodem, jak je třeba zkoumat vývoj souvětí i v jiných slovanských jazycích.

Bauer uměl své syntaktické schopnosti a znalosti aplikovat i na popisy současných jazyků. Tak vznikla Skladba spisovné češtiny (jako skriptum 1964, knižně 1971 a pak do r. 1980 ještě třikrát – spoluautor M. Grepl) a Mluvnice ruštiny pro Čechy (1966). Podílel se však také na zpracování syntaktické části učebnice Vývoj mluvnického systému českého jazyka (1965), která v přepracováních a pod posledním názvem Historická mluvnice češtiny (1986) v podstatě respektuje Bauerovy syntaktické výklady.

Bylo by třeba mnoho psát o Bauerových organizačních schopnostech, úsilí a zásluhách. Už v polovině padesátých let závažně zasáhl do problematiky zpracovávání nářečních atlasů, prosazoval potřebu zachycovat v nich i izoglosy syntaktické a podílel se na vypracování syntaktické části dotazníku pro slovanský jazykový atlas. Nemalý význam pro sjednocování koncepcí gramatických popisů slovanských jazyků měla jeho funkce vědeckého sekretáře Mezinárodní gramatické komise při Mezinárodním komitétu slavistů (1960 – 1968). Z hlediska brněnských slavistických a bohemistických pracovišť je však třeba vyzvednout zejména to, že založil tradici mezinárodních brněnských syntaktických symposií (od r. 1961), a že tím položil základy k tomu, že se Brno stalo od šedesátých let mezinárodně uznávaným slavistickým syntaktickým centrem.

Na závěr této vzpomínky na Jaroslava Bauera dovolujeme si ocitovat slova z nekrologu prof. Milky Ivićové (býv. Jugoslávie), přední světové lingvistky: „Bauer je ostavio za sobom dela po kojima će ostati zapamćen u slavistici. U Češkoj, pored Praga, reputaciju izuzetno živog lingvističkog centra ima i Brno. Za poslednjih desetak godina u Brnu se posebno afirmisala darovita grupa slavista sintaksičara čiji je eminentni predstavnik bio upravo Bauer.”

Miroslav Grepl

Bibliografie J. Bauera : Sborník prací FFBU, A17, 1969, 11–12,
Ročenka UJEP 1968–1975, Brno 1977, 59–61,
Kirilo-Methodievska enciklopedia I. Sofija 1985, 164–166.